

TAALSTIMULERING EN MEERTALIGHEID BIJ KINDEREN VAN 0 TOT 6 JAAR

Visie, onderzoek en adviezen

Caroline MOONS en Koen VAN GORP¹

De taalontwikkeling van kinderen is een onderwerp dat al geruime tijd het domein onderwijs overstegen is. Precies vanuit het deficit-denken en vanuit de vaststelling dat onderwijs alleen de taalachterstand van kinderen niet kan wegwerken, wordt er meer en meer een appel gericht aan voorschoolse en buitenschoolse werkingen om hun steentje bij te dragen. Deze evolutie is al enkele jaren gaande, maar neemt in Vlaanderen de laatste twee jaar een hoge vlucht. Binnen de kinderopvang als belangrijkste voorschoolse instituut heerst er echter grote onzekerheid hoe men de taalontwikkeling van kinderen het beste kan ondersteunen. Bovendien worden de professionele kindbegeleiders meer en meer met vragen van verontruste ouders geconfronteerd (Verhelst, Joos & Moons 2011). Deze situatie op

de praktijkvloer gekoppeld aan de beleidsbrief 2009-2014 van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeuren waarin taalstimulering in de kinderopvang als een belangrijk thema naar voren werd geschoven, zorgde ervoor dat Kind en Gezin het tijd vond om klare wijn te schenken.

Kind en Gezin werkte in samenwerking met een externe adviesgroep een visietekst rond taalstimulering en meertaligheid (Kind en Gezin 2010) uit en gaf aan het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO, KU Leuven) de opdracht om de visietekst verder wetenschappelijk te onderbouwen en te vertalen in concrete adviezen voor de werkvloer (Verhelst, Joos & Moons 2011).

1 De auteurs zijn verbonden aan het Centrum voor Taal en Onderwijs van de KU Leuven. (zie kaderstukje achteraan) Contact: Koen.VanGorp@arts.kuleuven.be.

Visietekst taalstimulering en meertaligheid

In de *Visietekst taalstimulering en meertaligheid* van Kind en Gezin wordt gesteld dat taalontwikkeling een essentieel onderdeel van de gehele ontwikkeling van het kind is. Tijdens de eerste drie levensjaren wordt de basis gelegd voor het taalkapitaal van kinderen op latere leeftijd. Vanuit haar missie en haar centrale waarden vindt Kind en Gezin het belangrijk om de taalontwikkeling van elk kind te stimuleren. Daarnaast is het omgaan met meertaligheid voor Kind en Gezin een thema dat centraal staat in onze huidige samenleving. Ouders, kinderen en partners de gepaste ondersteuning bieden om met deze uitdagingen om te gaan, vormt een belangrijke taak voor Kind en Gezin.

“**Taalontwikkeling is een essentieel onderdeel van de gehele ontwikkeling van het kind.**”

In haar visietekst neemt Kind en Gezin de kinderrechten (i.c. het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind) en diversiteit als twee belangrijke graadmeters bij het bepalen van haar beleid en de daaraan gekoppelde acties. Het recht op ontwikkeling (en dus ook taalontwikkeling) van elk kind, het recht op participatie in de Vlaamse samenleving, het recht op ondersteuning (van die taalontwikkeling) en het recht van elk kind op de ontwikkeling van de thuistaal als deel van zijn identiteit leidden ertoe dat Kind en Gezin een beleidsvisie uittekende waarin zowel het stimuleren van het Nederlands als de ontwikkeling van de eigen taal evenveel waarde kregen en geïntegreerd werden.

Deze visie vertaalde zich in vier beleidskeuzes: (1) het stimuleren van de taalontwikkeling bij alle kinderen; (2) het beschouwen van taalstimulering als één van de aspecten die meer kansen voor kinderen kunnen creëren; (3) het stimuleren van de thuistaal én het leren van het Nederlands; en (4) een positieve benadering van taalstimulering. Deze uitgesproken en onverdeelde positieve benadering van meertalige ontwikkeling is vrij uniek in Vlaanderen. Op de website van Kind en Gezin wordt dit standpunt als volgt geduid: *“Meerdere talen spreken biedt heel wat voordelen. Een kind is heel taalgevoelig zodat meerdere talen leren vlot kan verlopen. Een kind kan tegelijk verschillende talen leren, als de ouders bijvoorbeeld elk een andere taal spreken met het kind of het kan eerst een taal leren thuis en dan op school een nieuwe taal leren.”*²

Kind en Gezin wil alle betrokken partners sensibiliseren met betrekking tot taalstimulering als één van de aspecten die uitsluiting van groepen kan voorkomen, en om de thuista(a)len én de voertaal in de samenleving te stimuleren vanuit een positieve benadering van taalstimulering.

Op dit moment worden er al allerlei adviezen gegeven aan anderstalige of meertalige ouders en aan professionals die werken met kinderen van 0 tot 6 jaar, in verband met deze visie. Ook lopen er al een aantal initiatieven van Kind en Gezin en projecten van het CTO en andere instanties, waar aan de doelstellingen rond taalstimulering van 0 tot 6 jaar gewerkt wordt. Kind en Gezin wil ouders en professionals zoveel mogelijk dezelfde zinvolle boodschappen geven. Daartoe voerde het CTO een studieopdracht uit. De bedoeling hiervan was bestaande en gefun-

2 Zie: <http://www.kindengezin.belontwikkeling/taal-en-communicatie/meertaligheid/>, geraadpleegd op 14 december 2011.

deerde richtlijnen en informatie te bundelen, en zo te komen tot een set heldere adviezen. De resultaten van deze studieopdracht moeten Kind en Gezin in staat stellen een duidelijk en eenduidig kader inzake taalstimulering en meertaligheid aan te bieden aan ouders en professionals, en moeten dienen als basis voor het uitwerken van algemene informatie en adviezen.

Onderzoek

De aanpak van de opdracht bestond uit een raadpleging van het veld en een studie van de wetenschappelijke literatuur. Op basis van gesprekken met tweede- en derdelijnsorganisaties uit de voor- en buitenschoolse kinderopvangsector bundelden we bestaande adviezen en informatie over taalstimulering en meertaligheid. We onderzochten hoe professionals de natuurlijke taalverwerving van de kinderen in hun voorziening kunnen stimuleren en hoe ze ouders daarin kunnen ondersteunen en adviseren.

Uit de bevraging bleek een sterke consensus over de omgang met meertaligheid en taalstimulering. Er is een aandachtsverschuiving aan de gang van een eenzijdige, normatieve stimulering van de verwerving van het Nederlands naar de ondersteuning van het algemene taalverwervingsproces, waarin ook andere thuistalen een plaats krijgen. De bevroegde organisaties kiezen voor een constructieve omgang met meertaligheid door het gebruik van de thuistalen aan te moedigen, zeker in de wenperiode (in de eerste weken waarin het kind in de kinderopvang is) en bij emotionele en pijnmomenten, maar wijzen ook op het belang van het Nederlands. Ze dringen erop aan om kinderen heel snel de woorden aan te reiken waarmee ze zich in het Nederlands kunnen uiten over hun primaire behoeften. Dat bevordert niet alleen de zelfredzaamheid en de taalontwikkeling, maar zorgt er bovendien voor dat kinderen zachte, zorgende

en emotionele associaties krijgen bij het Nederlands. Taalstimulering gebeurt dan ook het best de hele dag door, op een natuurlijke manier.

“**Er is een aandachtsverschuiving aan de gang van een eenzijdige, normatieve stimulering van de verwerving van het Nederlands naar de ondersteuning van het algemene taalverwervingsproces, waarin ook andere thuistalen een plaats krijgen.**”

Professionals stellen zich meer vragen over de communicatie met ouders van meertalige kinderen, dan over de communicatie met de kinderen zelf. Meertalige ouders weten vaak niet welke taal ze thuis met hun kinderen moeten spreken en voelen zich schuldig als ze thuis met hen geen Nederlands spreken. Enkele ouders wisselen tot drie keer toe van taal, omdat ze niet weten wat het beste is voor hun kind, zo blijkt uit praktijkverhalen. Voor sommige ouders is de keuze van de thuistaal met andere woorden geen natuurlijk proces, maar een blijvende zoektocht die dreigt uit de privésfeer getrokken te worden. De bevroegde organisaties vinden dat het veld ouders moet geruststellen en versterken in hun keuzes. Ze benadrukken dat ouders het best voor de sterkste taal (talen) kiezen. Als die sterkste taal niet het Nederlands is, is het een valkuil om thuis toch Nederlands te willen spreken, want dan geef je kinderen alleen maar los zand om op te bouwen.

Hoewel uit de gesprekken een grote consensus bleek tussen de bevroegde organisaties, bleven hun adviezen vrij algemeen. Er leeft een verlangen naar een nauwere samenwerking tussen verschillende organisaties, zodat adviezen makkelijker en beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Er is ook vraag naar opleiding en vorming rond taalverwervingsprincipes en het taal-

ontwikkelingsproces van kinderen, en naar initiatieven voor en begeleiding bij taalstimulering en meertaligheid. Het veld vraagt naar concrete vertrekpunten, methodieken en didactische materialen (ook meertalige materialen), en meer informatie over de communicatie met ouders en wat er van hen mag verwacht worden.

Adviezen

Op basis van literatuurstudie en expertise rond het thema werden in het rapport wetenschappelijk onderbouwde adviezen geformuleerd. Er is een uitgebreide set algemene adviezen, zoals: *"Taalstimulering doe je op een natuurlijke wijze, de hele dag door, en met een positieve houding naar elke poging tot taalproductie van het kind."* De adviezen worden in het rapport rond vier thema's gestructureerd: taalstimulering voor de allerjongsten, taalstimulering voor meertalige kinderen, het opvolgen van de taalontwikkeling en vaststellen van taalachterstand, en algemene taalstimulerende adviezen die voor alle kinderen van alle leeftijden gelden. De taalstimulerende adviezen die gegeven worden, gelden voor alle kinderen: niet alleen voor anderstaligen, want ook Nederlandstalige kinderen zijn gebaat bij een taalrijke omgeving. Er worden heel concrete tips om talig bezig te zijn met kinderen aangeboden. Zo wordt ingegaan op vragen als: hoe lok je spreken bij een kind spontaan uit, is het versterken van de thuistaal nuttig voor het leren van het Nederlands, of hoe maak je het taalaanbod begrijpelijk?

“Alle kinderen zijn gebaat bij een taalrijke omgeving.”

De uitwerking van deze adviezen sluit nauw aan bij de visie van Kind en Gezin: *"Taalstimulering werkt het best als het al doende, natuurlijk, leuk en ongedwongen gebeurt, inspeelt op wat de kinderen zelf aanbrengen en voldoende con-*

creet is, de thuistaal respecteert en rekening houdt met de diversiteit van de kinderen."

Enkele voorbeelden van adviezen

Hieronder geven we vijf voorbeelden van adviezen uit Verhelst, Joos en Moons (2011). De eerste drie zijn algemene taalstimulerende adviezen die voor alle kinderen ongeacht hun taalachtergrond van belang zijn (thema 4, zie hierboven). Ze vormen als het ware de motor voor taalontwikkeling. Het vierde voorbeeld richt zich specifiek op het ondersteunen van meertalige kinderen. Het laatste voorbeeld richt zich op de communicatie van professionals met ouders. Deze laatste twee voorbeelden komen uit thema 2 'Taalstimulering voor meertalige kinderen'.

Advies 1: Zorg voor een goed taalaanbod

In de communicatie met baby's en jonge kinderen is de verleiding vaak groot om je taal te vereenvoudigen, bijv. door voorwerpen aan te wijzen en er de aandacht op te vestigen met woordjes als 'dat', 'hier', 'kijk', 'zo', enz. Het is echter belangrijk dat je op een rijke, niet vereenvoudigde manier tegen hen spreekt. 'Gewone' situaties vormen een buitengewone gelegenheid om kinderen een **rijk taalaanbod** te geven dat ze meteen kunnen vasthouden aan een concrete ervaring. Praat op een natuurlijke manier met kinderen, zonder je taal te reduceren. Baby's en jonge kinderen leren klanken, woorden en intonatie wanneer je in gewone, dagdagelijkse situaties verwoordt wat je ziet en wat je doet.

- Praat spontaan en natuurlijk over wat het kind doet en beleeft.
- Gebruik een rijke en gevarieerde taal.
- Spreek in korte, maar volledige zinnen, en praat rustig.
- Leg de nadruk op kernwoorden (door veran-

dering in toonhoogte, tempo, volume, plaats in de zin, herhaling).

Wanneer je met jonge kinderen praat, is het onvermijdelijk dat je woorden en uitdrukkingen gebruikt die het kind nog niet (actief) beheerst. Rijke taal loopt vooruit op wat kinderen al zelf kunnen zeggen. Door nieuwe taal aan te bieden, geef je impulsen aan de talige groei van kinderen. Nieuwe woorden moeten wel **begrijpelijk** gemaakt worden. Kinderen leren het best wanneer ze het onbekende kunnen vasthangen aan iets bekends. Belangrijk is dat de begeleider actief opvolgt of kinderen de boodschap begrijpen en zo nodig het **taalaanbod** herhaalt of aanpast om het begrip te bevorderen.

- Maak nieuwe taal zichtbaar en tastbaar door ze visueel te ondersteunen door prenten, gebaren, voorwerpen, aanwijzen, ...
- Bied een context aan voor het nieuwe taalaanbod. Verbind het nieuwe taalaanbod met: een handeling ('rijden': voer ze uit met een echt autootje), een visuele, auditieve of tactiele ervaring (laat het kind de handeling doen en maak ondertussen zelf het bijhorende geluid, bijv. 'brrrr'), eerder taalaanbod dat het kind kent ("de auto rijdt op de tafel, de auto rijdt op de mat, de auto rijdt op de stoel..."), eerdere ervaringen of kennis van de wereld van het kind (ga aan het raam staan en verwijs naar de rijdende auto's op straat).
- Gebruik alle mogelijke middelen om het begrip te verhogen. Herhaal waar nodig.
- Volg actief op of de kinderen begrijpen wat je zegt.

Advies 2: Bied meer spreekkansen

Het is belangrijk dat kinderen heel veel kansen krijgen om, op hun niveau, allerlei boodschappen te produceren: om over zichzelf te vertellen, over wat ze aan het doen zijn, over hun omge-

ving, hun familie, hun emoties, hun fantasieën, enz. Kinderen die pas een nieuwe taal zijn beginnen leren, gaan eerst door een non-verbale of stille periode. Ook in de periode waarin kinderen niet spreken, zijn ze bezig met taalverwerking. Ze luisteren, leren nieuwe woorden, worden zich bewust van (zins)patronen, enz. **Voer** daarom vaak **gesprekjes** met kinderen, zodat ze voldoende kansen krijgen om taal te leren en te spreken.

- Kom op ooghoogte met het kind.
- Zorg voor een veilige en uitnodigende sfeer waarin kinderen zich op hun gemak voelen. Stimuleer kinderen om te spreken, maar dwing hen nooit.
- Voer individuele gesprekjes en gesprekjes in kleinere kring. Op die manier zullen kinderen spontaner praten.
- Wacht! Geef kinderen tijd om te reageren. Neem het woord niet te snel over.
- Bewaak de spreekkansen van individuele kinderen. Zorg ervoor dat niet enkel assertieve kinderen aan het woord zijn.
- Toon oprechte aandacht voor wat het kind zegt en doet. Reageer spontaan en zorg onmiddellijk voor nieuwe spreekkansen.
- Lok spontane reacties uit door zelf iets 'geks' of 'fouts' te zeggen.

Om kinderen meer spreekkansen te bieden, **stel** je **vragen**. Het soort vragen die je als volwassene aan kinderen stelt, bepalen de spreekruimte en het verdere verloop van het gesprek. Zo zijn open vragen moeilijker, maar wel een pak stimulerender dan gesloten vragen. Wat belangrijk is bij 0- tot 6-jarigen is dat je varieert in je vraagstelling, dat je vragen afwisselt met rustmomenten en momenten waarin je uitleg geeft en woorden aanreikt, en dat je luistert naar de antwoorden die kinderen geven.

- Stel vaak genoeg vragen om kinderen spreekkansen te geven.

- Overval kinderen niet met een opeenstapeling van vragen over verschillende onderwerpen. Eén vraag per 'spreekbeurt' waar je dan op kunt doorgaan, is meer haalbaar.
- Stel aan ieder kind verschillende soorten vragen.
- Stem je vraag af op wat het kind aankan, maar daag kinderen ook uit.
- Stel natuurlijke vragen, vragen die voortvloeien uit waar het kind mee bezig is of over iets wat het kind boeit.

Advies 3: Speel in op taaluitingen

Als jonge kinderen spontaan iets zeggen of als ze antwoorden op een vraag, is het van groot belang om daar positief op te reageren. Je kunt op zeer verschillende manieren **reageren op taaluitingen** van kinderen: door uit te breiden, vragen te stellen ter bevestiging, uit te dagen, door te vragen, en terug te kaatsen. Ook is het belangrijk dat je jonge kinderen helpt verwoorden wat ze willen vertellen en dat je de tijd neemt om uit te zoeken wat het kind precies bedoelt.

- Stel vragen die naar meer details of nieuwe aspecten vragen. Zo breid je de spreekkansen uit en toon je dat je geïnteresseerd bent in wat het kind te vertellen heeft.
- Wanneer je niet goed weet wat een kind bedoelt, herhaal dan zijn uiting op een vraagtoon om bevestiging te krijgen.
- Daag kinderen uit door te reageren op een speelse, plagende of uitdagende manier op wat ze doen en zeggen.
- Met doorvragen kan je meer informatie achterhalen over wat het kind doet/denkt/voelt.
- Reageer op foutjes door in je antwoord de juiste vorm aan te bieden. Dit 'terugkaatsen' is erg voedend voor de taalverwerving.

Bij jonge kinderen heeft het zeer weinig effect om **fouten** expliciet te verbeteren. Ze hebben

niet altijd door waarop de verbetering slaat en zijn ook veel meer bezig met de betekenis van taal dan met de vorm. Bovendien is hun brein er nog niet aan toe om expliciete informatie over de vorm van een taal netjes op te slaan en op het gepaste moment weer boven te halen. De geleidelijke, natuurlijke taalverwerving die kinderen opbouwen vanuit mondelinge gesprekken neemt altijd weer de bovenhand. Het is daarom beter om jonge kinderen in natuurlijke gesprekken te voeden met rijk en correct taal-aanbod, veeleer dan hen expliciet op hun vormfouten te wijzen.

- Berisp kinderen niet wanneer ze fouten maken.
- Herhaal de uiting van het kind en bied in je herhaling het juiste model aan (terugkaatsen).
- Lok met je reactie meteen nieuwe taalproductie uit bij het kind. Zo bekrachtig je het kind in zijn taalgebruik.

Advies 4: Ondersteun meertalige kinderen

Een positieve omgang met meertaligheid, met aandacht voor de thuistaal van anderstalige kinderen, bevordert hun taalontwikkeling. **Plan het gebruik van andere talen** dan het Nederlands (meertalige begeleiders/ouders kunnen activiteiten organiseren waarbij de thuistaal van de kinderen gebruikt wordt, bijv. het vertellen van een verhaal, het zingen van een liedje, of het meespelen en daarbij in de eigen taal ondersteunen, bijv. door extra uitleg te geven.

- Zorg dat meertalige materialen zoals (digitale) prenten, boeken en CD's binnen handbereik zijn. Moedig ook (ouders van) kinderen aan om CD's en DVD's mee te brengen waarop andere talen te horen zijn.
- Kom er achter wat sleutelwoorden zijn in de thuistaal van het kind, bijv. hallo, toilet, drinken, eten, tot ziens. Schrijf die woorden uit

zoals ze uitgesproken worden en deel ze met collega's.

- Moedig meertalige kinderen aan hun liedjes en rijmpjes te delen in hun thuistaal.
- Maak meertalige labels voor de ruimte, bijv. tafel, kast, toilet. Zorg in concrete spelsituaties (bijv. winkeltje spelen) voor een aanbod aan 'tekst' die te zien is in een alledaagse context, zoals op verpakkingen, affiches of magazines in verschillende talen: dit geeft een gevoel van erkenning en werkt leesbevorderend.

Volgende **strategieën** helpen kinderen specifiek bij het **opnemen van de taal** die ze horen en bij het ontwikkelen van een gevoel voor patronen, betekenissen en variatie van taalfuncties in een nieuwe (taal)omgeving.

- Gebruik de thuistaal om de te leren taal begrijpelijker te maken (meertalige begeleider/ouders of leer veelvoorkomende woorden/zinnen).
- Zorg voor momenten waarop het kind samen kan spelen met anderen die dezelfde taal spreken, zodat kinderen elkaar kunnen helpen als ze iets niet verstaan.
- Betrek het kind met meertalige muziek, gebruik gebaren om de liedjes verstaanbaar te maken.
- Zorg voor activiteiten en routines die kind-kind-interactie stimuleren. Betrek het kind in kleine groepjes met andere kinderen die een goed rolmodel vormen van de te leren taal.
- Zorg voor activiteiten die taalgebruik stimuleren in het spel. Als een kind de taal ook nodig heeft bij het spel, dan zal het er meer aandacht aan geven en dan 'beklijft' de taal beter.
- Zorg voor 'veilige' activiteiten die taal op een natuurlijke en niet-bedreigende manier met zich meebrengt, bijv. bij een zand- en waterspel staat er geen einddoel voorop, dus is er ook geen angst om fouten te maken.
- Ondersteun communicatie (breng info over met een gebaar, een actie of een directe blik).

Gebruik visuele tekens en materialen: prenten, boeken, foto's, voorwerpen, poppen.

- Betrek het kind in sociale verantwoordelijkheden zoals het uitdelen van koekjes of werkjes.
- Zorg voor antwoordkansen door herhaling van woorden en rijmen (bijv. bij het vertellen van een verhaal).
- Blijf praten, zelfs wanneer kinderen niet reageren.
- Aanvaard non-verbale antwoorden zoals oogcontact en knikken. Bemoedig en prijs elke poging tot communicatie en elk gebruik van humor.
- Gebruik de naam van het kind regelmatig, zodat het zich betrokken voelt.
- Betrek andere kinderen als focus in een gesprek, en moedig kinderen aan om goed te luisteren naar elkaar.
- Gebruik rijke taal in combinatie met eenvoudige opdrachten, bijv. "Eerst gaan we onze handen wassen. Was je handen maar met deze zeep. Hmmm, die ruikt zo heerlijk!"

Advies 5: Ouders van meertalige kinderen ondersteunen

Ouders voor wie de opvoeding van hun kind niet vanzelfsprekend verloopt in de meerderheidstaal van hun omgeving (in Vlaanderen is dit het Nederlands), staan voor het maken van een moeilijke keuze en zitten vaak met veel vragen: is het mogelijk om meer dan één taal te spreken thuis? Kunnen we niet beter voor het Nederlands als thuistaal kiezen, ook al spreken we het zelf niet zo goed? Ouders maken niet zomaar een keuze wanneer ze beslissen welke ta(a)l(en) ze thuis gaan spreken met hun kinderen. Een taalkeuze komt tot stand door het afwegen van pragmatische, maar vooral emotionele factoren: in welke taal communiceren de ouders het natuurlijkst? Welke ta(a)l(en) zal het kind nodig hebben om te communiceren met familieleden?

Het doorgeven van de moedertaal, of “onze taal” zoals ouders het vaak verwoorden, is belangrijk voor de relatie tussen de ouders, het kind en zijn roots/identiteit. Vooral vanwege die link, het verband tussen taal en identiteit, is het noodzakelijk ouders en kinderen de vrijheid te bieden om hun ta(a)l(en) te beleven en hen hierin te ondersteunen. Wanneer professionals geconfronteerd worden met vragen rond anderstalig of meertalig opvoeden, dan worden ze vaak door de ouders uitgenodigd om mee te denken over hoe ze best hun kind groot brengen. Dit denkproces zal uiteindelijk leiden tot een beslissing over de ta(a)l(en) waarin ouders hun kind zullen opvoeden. De volgende tips helpen professionals om dit denkproces van de ouders te ondersteunen en erover te communiceren.

- Beluister de vragen waar ouders mee zitten en zoek samen naar antwoorden. Begeleid ze in hun denkproces door vragen te stellen over welke talen voor hun gezin belangrijk zijn.
- Wijs ouders op het belang van het natuurlijke en spontane verloop van de opvoeding bij het maken van een taalkeuze. Moedig hen aan om hun intuïtie te volgen.
- Denk samen na over hoe de verschillende talen aan bod kunnen komen.
- Breng ouders op de hoogte van het belang van een rijk taalaanbod, de kracht van een emotionele link met de ta(a)l(en), en de nood aan kansen die het kind krijgt om de ta(a)l(en) te gebruiken voor een optimale taalverwerking.
- Moedig ouders aan om achter hun keuze te blijven staan en er bewust mee bezig te zijn.
- Help hen bij het stellen van realistische verwachtingen naar hun kind toe.

- Breng hen op de hoogte van het feit dat de schooltaal en dominante taal in de omgeving van het kind deel zullen uitmaken van het gezinsleven.
- Deel dat het aannemen van een positieve houding tegenover alle talen waarmee het kind geconfronteerd wordt belangrijk is.
- Versterk ouders vooral in hun kunnen en stimuleer hen om veel met hun kinderen te praten, vragen te stellen, te spelen, lachen, zingen...

Wat erop volgde

We merken ondertussen dat de visietekst samen met de concretiserende adviezen uit de studieopdracht een impact hebben gehad op de welzijnssector in Vlaanderen. Op 27 april 2011 juichte minister Jo Vandeuren het initiatief van Kind en Gezin toe en onderstreepte hij het belang ervan in het kader van een duidelijk en eenduidig taalbeleidskader voor organisaties en professionals in de welzijnssector. Ondertussen nemen regionale overheden deze visie over en worden er initiatieven opgezet om deze visie op de werkvloer te ondersteunen.

Eén van die initiatieven is het project Tatertaal dat door het CTO ontwikkeld werd in opdracht van de Provincie Vlaams-Brabant en waarin de adviezen van Kind en Gezin vorm krijgen in concreet lees- en spelmateriaal voor de kinderopvang, en waarin kindbegeleiders gecoacht worden in het gebruik van dit materiaal³.

Ook buiten de voorschoolse context is deze visie goed verspreid: zo hebben de Provincie Vlaams-Brabant en de vzw De Rand recent met het oog

3 Zie de website van het Centrum voor Taal en Onderwijs (www.cteno.be) of de website van de Provincie Vlaams-Brabant (www.vlaamsbrabant.be) voor meer informatie over Tatertaal.

op speelse taalstimulering in de vrije tijd de dvd "Alaboemsasa?!"⁴ ontwikkeld. Vzw De Rand heeft als doel het Nederlandstalige karakter van de Vlaamse Rand rond Brussel te ondersteunen en legt daarbij de klemtoon op de zes gemeenten met bijzonder taalstatuut (de faciliteitengemeenten), die bijzondere aandacht krijgen van het Vlaams beleid vanwege een verregaande verfransing. Vzw De Rand voert ook acties rond taalpromotie Nederlands en deze dvd kadert in één van deze acties. De dvd richt zich echter niet enkel op het stimuleren van het Nederlands, maar geeft eveneens aan hoe animatoren van speelpleinwerkingen en jeugdbewegingen op een positieve manier kunnen omgaan met andere talen in een spelcontext.

Conclusie

Kinderen met een andere thuistaal leren het makkelijkst Nederlands als ze een stevige basis hebben in die thuistaal. Ze leren de taal ook het snelst met dagelijkse bezigheden. Dat zijn de twee kernadviezen uit een visietekst inzake taalstimulering en meertaligheid bij 0- tot 6-jarigen. Binnen het voorschoolse en buitenschoolse domein zien we dat taalstimulering Nederlands en positief omgaan met meertaligheid hand in hand kunnen gaan in het beleid, in het veld en in de uitwerking van concreet ondersteunend materiaal door allerlei betrokken organisaties. We stellen een grote openheid vast van de betrokken initiatieven om deze visie op een efficiënte en effectieve wijze in de praktijk te brengen..

Meer informatie over taalstimulering en meertaligheid

De website www.meertaligheid.be bundelt achtergrondinformatie, materiaal, aankondigingen van vormingsinitiatieven, projecten en links rond het thema meertaligheid. De site bevat ook een groot arsenaal aan antwoorden op 'veel gestelde vragen'.

Op www.taalbeleid.org vind je een kijkwijzer die concretiseert hoe je binnen de voor- en naschoolse kinderopvangsector een taalbeleid uitwerkt. Deze kijkwijzer kan dienen om je bewust te maken van wat er allemaal mogelijk is en als reflectie-instrument op je werking.

Aanbevolen lectuur

- Stoep, J. en van Elsäcker, W. (2005). *Peuters interactief met taal*. Utrecht/Nijmegen: Sardes Expertisecentrum Nederlands.
- Van Gorp, Koen (2012). *Meertaligheid in Vlaanderen, een doos van Pandora? Beleidsopvattingen en Stemmen uit de voorschoolse en schoolse praktijk*. In: N. de Jong, K. Juffermans, M. Keijzer en L. Rasier (Eds.), *Papers of the Anéla 2012 Applied Linguistics Conference*. Delft: Eburon, 223-232. Te raadplegen op www.anela.nl/conferentie12/Anela2012_bundel_website.pdf.
- Verhelst, M. (2011). De peuterwereld: een krachtige taalomgeving. *KIDDO*, 12 (3), p. 24-27.
- Verhelst, M., Joos, S. en Moons, C. (2011). *Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6 jaar*. Te raadplegen op www.kindengezin.be/img/taal-en-meertaligheid.pdf.

4 Alaboemsasa?! Speelse taalstimulering voor kinderen in hun vrije tijd. Te downloaden op www.vlaamsbrabant.be/alaboemsasa of www.derand.be/alaboemsasa.

Het Centrum voor Taal en Onderwijs

Het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO) is het Vlaamse expertisecentrum voor taalonderwijs en is verbonden aan de Faculteit Letteren van de KU Leuven. Het biedt ondersteuning rond diverse aspecten, onder andere taalvaardigheidsonderwijs Nederlands, omgaan met meertaligheid in het onderwijs, NT2-onderwijs aan anderstaligen, taalbeleid, taal in de niet-taalklassen, taakgericht taalonderwijs, evaluatie van taalontwikkeling.

Door de integratie van onderzoek, ontwikkeling van didactisch materiaal, coaching en nascholing staat het CTO met twee voeten in het Vlaamse onderzoeks- en onderwijsveld en heeft het internationale uitstraling in het domein 'Task Based Language Teaching' (TBLT). Voor het CTO telt elke leerling, elke taalleerder. Het CTO wil er mee voor zorgen dat het Vlaamse taalonderwijs voor iedereen werkt, ook voor hen die sociaal kwetsbaar zijn. Het CTO wil daarom, samen met alle andere betrokkenen, timmeren aan de kwaliteit van het taalonderwijs en het taalbeleid van alle onderwijsinstellingen in Vlaanderen.

Info: www.cteno.be.

Signaal over meertalige kinderen

Het kwartaaltijdschrift van Sig vzw, Signaal nr. 79 (jaargang 21, tweede nummer, april-mei-juni 2012) is een themanummer over meertalige kinderen, met onder meer artikels over: Diagnostiek van taalstoornissen bij meertalige kinderen (Charlotte Mostaert, Hilde De Smedt en Hilde Roeyers), Meertalige kinderen met een

logopedisch probleem: Hoe ga je met ze om? (Manuela Julien), Waarom interculturalisatie moeilijker is dan het lijkt (Hilde Zevenbergen), Het belang van spel en speelgoed bij kinderen in een meertalige context (Nina De Vos), en Ervaringen van een thuisbegeleidingsdienst in het werken met allochtone gezinnen rond de thema's spel en taal (Nina De Vos en Maaïke De Man). Een los nummer kost 6,20 euro.

Agressie in hulp- en dienstverlening

Impuls Vorming verzorgt al jaren vorming en opleiding rond agressie en heeft al die kennis nu gebundeld in een boek: "Agressie in hulp- en dienstverlening: van impact naar een gedragen beleid". Het is bedoeld als **handleiding** en steun voor leidinggevenden en medewerkers die geregeld met agressie van klanten worden geconfronteerd. Auteurs Mariet Ghaye en Rita Daneels hebben samen meer dan 30 jaar ervaring in het trainen en begeleiden van mensen en organisaties in agressiebeheersing. Het boek kost 19 euro plus verzendingskosten.

Dit najaar zijn er in Leuven nog enkele **opleidingen** rond agressie:

- Het beleidsplan als hulpmiddel tegen agressie: 13 en 20 september 2012 o.l.v. Mariet Ghaye.
- Emotioneel gewapend tegen agressie: 6 en 20 november 2012 o.l.v. Mariet Ghaye.
- Omgaan met agressie voor dienstverleners: 8 en 15 november 2012 o.l.v. Elke Fierens.

Alle info over het boek en het volledig cursusaanbod vind je op onderstaande website.

Info: www.impulsvorming.be.